

21.8.2025

EOAK/1991/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

TARKASTUS: RIKOSSEURAAMUSLAITOS 8.4.2025

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja
esittelijäneuvos Anu Rita
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Johanna Pomell
oikeusasiamiehensihteeri Anne Kohvakka
esittelijäneuvos Iisa Suhonen
tarkastaja Reima Laakso
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anne Ilkka
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anita Raunio-Rajalin

Osallistujat tarkastuskohteesta

päajohtaja
johtaja A-D
yksikönpäällikkö
lakimies E-F
erityisasiantuntija Anu Helenius

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA SEN AIHEISTA

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n 1 momentin perusteella oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin.

Oikeusasiamies valvoo Rikosseuraamuslaitosta ja sen alaisia laitousyksiköitä. Oikeusasiamies käy vuosittain Rikosseuraamuslaitoksen johdon ja Kehittämisen ja ohjauksen vastuualueen oikeusyksikön kanssa keskusteluja laitousyksiköistä tehdyistä havainnoista. Tämä on osa oikeusasiamiehen toimintaa YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT, Optional Protocol to the Convention against Torture) mukaisena kansallisena valvontaelimenä, jonka tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä. Rikosseuraamuslaitoksen toimialaan kuuluvat vankilat ovat yksi OPCAT-toiminnan tarkastuskohteista. Oikeusasiamiehen tehtävänä on edellä mainitun eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain säännöksen perusteella erityisesti toimittaa tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Apulaisoikeusasiamiehen (jälj. AOA) esiin nostamia teemoja olivat ensinnäkin vankiloiden yliasutustilanne ja siihen liittyvät toimenpiteet, oikeusyksikön käsittelyaikatilanne, oikaisuvaatimusten käsittelyaika ja asiakasarviointiyksikön (jälj. AAY) tilanne.

Jälkimmäisen yksikön toiminnan osalta teemoja olivat mm. turvallisuusarvioiden painoarvo suhteessa vangin mahdollisuuksiin työskennellä ja osoittaa toimivansa rangaistusajan suunnitelman mukaisesti avoimpiin olosuhteisiin pääsemiseksi (Teva-osastot) sekä turvallisuuslausuntojen sisältö ja ajantasaisuus.

Teemoina olivat myös toimitilahankkeet ja organisaatiouudistuksen eli Rise 3.0:n eteneminen, siirtopäätösten yhteydessä AOA:n vankilan yksikönpäällikön käsiteltäväksi siirtämään kanteluun kantelijalle vastaaminen sekä Leijona Cateringin toiminta ja sen valvonta, koska vankiloissa tarjotun ruoan laatua ja määrää koskevia kanteluita on saapunut edelleen varsin runsaasti.

2 KÄSITELLYT AIHEET

2.1 Vankiloiden yliasutustilanne ja siihen liittyvät toimenpiteet

Pääjohtaja kertoi, että päivittäinen vankiluku on noin 3 600. Vankipaikkoja on noin 3 000, joista 2 000 suljetuissa yksiköissä ja 1 000 avovankiloissa. Yliasutustilanne on kaikkein pahin Etelä-Suomen tutkintavankiloissa.

Vankimäärän kasvussa näkyvät tällä hetkellä vasta edellisen (Marinin) hallituksen aikaisten päätösten vaikutukset. Nykyisen hallituksen päätösten vaikutukset eivät ole vielä näkyvissä. Arvio on, että vankimäärä nousee kohti 4 000–5 000 vankia. Tehdyt lakimuutokset selittävät vain osin vankimäärän kasvua. Tuomioistuimet ovat alkaneet tuomita pidempiä rangaistuksia rangaistusasteikon puitteissa.

Keskustelu tilanteesta ministeriöiden kanssa on sujunut hyvin, mutta vankipaikkoja ei kuitenkaan saada lisättyä nopeasti, vaikka lisämäärärahoja myönnettäisiinkin.

Vankipaikkoja pyritään saamaan lisättyä nopeasti lisärakennushankkeilla. Esimerkkinä mainittiin Turun vankilan lisärakennus, jonka rakennustyön saaminen alulle olisi pääjohtajan mukaan tärkeää. Lakkautetussa Pelson vankilassa oleva siirtokelpoinen rakennus on tarkoitus siirtää jonkun muun vankilan alueelle. Senaatin kanssa on käyty läpi myös muita nopeasti toteutettavissa olevia ratkaisuja, kuten esimerkiksi lisärakennus Helsingin vankilan pihalle.

Operatiivisen vastuualueen johtaja kertoi yliasutustoimeksiannosta:

Yliasutustoimeksianto on laadittu vuoden 2024 lopulla. Tavoitteena on turvallisuustilanteen varmistaminen. Tilapäisiä majoituspaikkoja perustetaan mahdollisimman nopeasti. Vankiloiden turvallisena käyttöasteena on pidetty yleensä 90 %. Vankiloiden laitokanta on vanhaa ja sen vuoksi peruskorjaustarvetta on jatkuvasti. Osa tiloista on jatkuvasti remonttien vuoksi pois käytöstä. Tilapäisiä majoituspaikkoja järjestynyt yhteensä 300 kappaletta. Samalla on muutettava vankiloiden henkilökehystä valvontapainotteiseksi siten, että esimerkiksi vapautuvat muut virat muutetaan vartijan viroiksi.

Yhtenä keinona on valvotun koevapauden lisääminen. Valvotun koevapauden käyttö perustuu lakiin ja sen käyttämiseen on ohjattu voimakkaasti. Valvotun koevapauden määrissä on saatu aikaan nousua.

Sakkovankeja ja lyhytaikaisia vankeja voidaan sijoittaa ulkopuoliseen laitokseen, esimerkiksi päihdekuntoutuslaitoksiin. Viime vuonna tätä käytettiin niin paljon kuin mahdollista määrärahojen puitteissa. Tälle vuodelle ulkopuoliseen sijoittamiseen on saatu uudet määrärahat.

Järjestyssääntöjä on uusittu ja turvallisuuteen liittyviä normeja valmisteltu.

Vankien sijoittelulla saadaan vankeja eteenpäin. Avolaitoksiin pyritään sijoittamaan maksimimäärä vankeja. Avolaitokset ovat myös täynnä, mutta tästä huolimatta turvallisuustilanne on pysynyt hyvänä. Rangaistusajan suunnitelmia on saatu tehtyä nopeammin.

Nousseen vankiluvun mukainen 90 % käyttöaste edellyttäisi 800 vankipaikka lisää ja vastaavassa määrin lisää henkilökuntaa.

Oikeusasiamiehen puolelta todettiin AAY:stä tehdyissä kanteluissa näkyneen tilanne, jossa vanki on kunnostautunut, saanut hyviä lausuntoja vankilasta, mutta ei ole kuitenkaan edennyt avoimempaan yksikköön. Varsin usein on jäänyt epäselvyyttä siitä, miksi ei ole edennyt.

Operatiivisen vastuualueen johtajan mukaan muutamissa yksittäistapauksissa on ollut tasapainottelua sijoittelun kanssa. Yksi väärä avolaitossijoitus saattaa aiheuttaa vaikutuksia useille muille. Aikaperspektiivin arvioinnissa on myös erilaisia näkemyksiä, missä ajassa vanhat rikokset voidaan unohtaa.

Osa avolaitoksista on suosittuja, osa taas vähemmän suosittuja. Suosittuihin, esim. Suomenlinnan vankilaan, on pitkä jono. Vähemmän suosittu laitokset sijaitsevat yleensä syrjässä. Olisi helpompaa, jos olisi järjestelmä, jonka avulla voisi kertoa vangille, koska ja missä yksikössä vapautuu paikkoja.

2.2 Toimitilahankkeet

Hallituksen puoliväliriihessä huhtikuussa oli tarkoitus tehdä päätöksiä rakennushankkeiden rahoituksesta sekä samalla päätöksiä henkilökunnan määrän lisäämisestä. Risen tavoitteena olisi saada henkilökuntamääräraha käyttöön etupainotteisesti, jotta rekrytoinnit voitaisiin aloittaa heti.

Vankiloiden sijoittamisperusteista on käyty keskustelua ministeriön kanssa. Esimerkiksi uusi Vaalan vankila on Risen näkökulmasta haasteellisessa paikassa.

Risessä on tehty kolme kertaa verkostselvitys, yleensä aina hallituskauden alussa. Vankilan sijainti vaikuttaa olennaisesti henkilöstön rekrytointiin, sidosryhmiin, vankeihin ja omaisiin. Sijainnissa vaikuttavat samat elementit kuin muussakin väestökehityksessä. Yli hallituskausien ulottuva ohjelma vankiloiden rakentamisesta olisi tarpeen. Tarvittaisiin suunnitelmallista, Suomen yleiseen väestökehitykseen nivoutuvaa suunnittelua.

Nykyisillä vankiluvuilla ei ole mahdollisuutta päästä eroon edes huonokuntoisista vankilarakennuksista. Tavoite olisi kuitenkin saada rakennushankkeet alulle. Se mahdollistaisi tulevaisuudessa vanhoista rakennuksista luopumisen, jos tilanne muuttuisi ja vankimäärä vähenisi.

Vankiloiden sijoittelu on poliittinen ratkaisu. Usein valtion toimijan, kuten vankilan, saaminen alueelle on alueen kannalta tärkeää, mm. elinkeinotoiminnan ja työpaikkojen kannalta. Toisaalta syrjäinen sijainti saattaa aiheuttaa rekrytointiongelmia, kuten esim. Vaalassa. Vankiloiden sijoittamisen perusteet liittyvät aluepolitiikkaan, eivät niinkään Risen ja vankien tarpeisiin. Risen näkemyksen mukaan vankilat pitäisi sijoittaa sinne, mistä vangit tulevat.

Turun ja Helsingin lisärakennusten toteutus olisi järkevää Risen tarpeiden kannalta.

2.3 Oikeusyksikön käsittelyaikatilanne – oikaisuvaatimusten käsittelyaika

Oikeusyksikön yksikönpäällikkö esitteli yksikön tilannetta.

Viime vuonna tuli 448 oikaisuvaatimusta ja niitä ratkaistiin 486 kpl, eli vähän enemmän kuin saapuneiden määrä.

Tämän vuoden alkuvuonna (1.1.–31.3.2025) oikaisuvaatimuksia on saapunut 111 ja ratkaistu 110. Keskimääräinen käsittelyaika on ollut hieman yli 5 kk (noussut vähän aikaisemmasta, joka oli noin 4 kk).

Rikosseuraamuslaitoksessa tuli vuonna 2024 vireille yhteensä 172 kantelua. Oikeusasiamiehen kansliasta siirrettiin kanteluita Risen käsiteltäväksi 118. Näistä 54 siirrettiin oikeusyksikköön. Kanteluiden keskimääräinen käsittelyaika oli 11 kuukautta.

Prosesseja kehitetään edelleen. Prosessi on pitkälti laissa määritelty, esim. oikaisuvaatimusasioissa. Oikaisuvaatimukset ovat nyt Rotissa. Tämä ei muuta niiden käsittelyaikaa.

Kirjoituskysymyksiä on oikeusyksikön mukaan mietitty edelleen, esimerkiksi AAY:n päätösten hyödyntämistä liittämällä ne oikeusyksikön päätökseen.

Koulutusta päätösten kirjoittamiseen on järjestetty, esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeuden tuomarin pitämä koulutus. Ongelmaksi on koettu koulutuksen saaminen kohdennettua niihin yksiköihin, joissa sitä eniten tarvittaisiin. RSKK:n kanssa järjestetään yhteinen koulutus, jota painotetaan niihin yksiköihin, joissa on eniten tarvetta. Koulutusta tarjotaan myös oikeusyksiköstä suoraan. Jatkovasti tehdään myös tilastointia ja analysointia saapuvista oikaisuvaatimuksista, toimenpiteistä, yms.

Oikeusyksikössä on ollut 2 ylimääräistä henkilöä alkuvuonna; sillä henkilöstömäärällä pystytään käsittelemään sama määrä asioita kuin tulee sisään. Oikeusyksikön tilanne on haastava.

Vastuualueilla on pyritty katsomaan resursseja niin, että muualta vapautuvia säästöjä kohdennettaisiin oikeusyksikköön. Oikeusyksikössä panostetaan ennakkolliseen ohjaukseen ja koulutukseen sekä oikaisuvaatimusten käsittelyyn.

Prosessin osalta on mietitty, olisiko sitä mahdollista automatisoida osittain. Seurantamittaristo ja tulostavoitteet ovat käytössä. Määrälliset tavoitteet olivat uutta, mutta nyt niihin on totuttu. Tulostavoitteet riippuvat kokemuksesta ja asioista. Käsittelijät tekevät myös muuta, mm. apulaisoikeusasiamiehelle annettavia lausuntoja. Palkkaukseen liittyvässä suoritusarvioinnissa otetaan tulostavoitteet huomioon yhtenä osana arviointia.

Yksikössä kokeillaan työnjakoa, jossa yksi lakimiehistä tekee pelkästään kanteluasioita tietyn ajan, minkä jälkeen vuoro vaihtuu. Tähän asti pääpaino on ollut oikaisuvaatimusasioissa, ja sen lisäksi kaikki lakimiehet ovat tehneet kanteluasioita. Nyt kokeillaan, saataisiinko tällä työnjaolla kanteluiden käsittelyaikaa nopeutettua. Kirjoittamisessa pyritään keskittymään olennaiseen ja tiiviiseen ilmaisuun.

2.4 EOA:n vankilan yksikönpäällikön käsiteltäväksi siirtämään kanteluun kantelijalle vastaaminen

Asiaa oli käsitelty jo apulaisoikeusasiamiehen ja Risen oikeusyksikön lakimiesten tapaamisessa 12.2.2025.

Risen oikeusyksiköstä on muistutettu menettelytavasta vankiloiden henkilökuntaa ja pidetty asiaa esillä henkilökunnan eri tilaisuuksissa.

Todettiin, että kanteluun siirtämiseen liittyvä menettelytapa ei ole kaikille välttämättä selvä ja oikeusasiamiehen siirtämiä asioita voi olla hyvin harvoin vireillä joissakin yksiköissä.

Risen puolelta toivottiin, että AOA:n saatekirje olisi mahdollisimman selkeä. Saatekirjettä todettiin jo selkiytetyn siten, että siinä korostetaan vangille vastaamista. Ilmoitus toimenpiteistä AOA:lle voi olla muodoltaan lyhyt.

2.5 Leijona Cateringin toiminta ja sen valvonta

Vankiloissa tarjotun ruoan laatua ja määrää koskevia kanteluita todettiin saapuneen edelleen varsin runsaasti.

Myönteisenä asiana todettiin monipuolisemman ja myös kylmäsäilytystä vaativien iltapalojen jakamisen alkaneen Riv:ssa ja Tuv:ssa

Tilanteen todettiin parantuneen edellä mainituissa vankiloissa. Muutos vaati paljon yhteistä suunnittelua henkilökunnan kanssa. Nyt kuitenkin kaikissa suljetuissa yksiköissä tarjoillaan iltapala. Samalla tehdään vahvuustarkastukset, vangin kunnon tarkastaminen ja iltalääkkeiden jako. Koska resurssit eivät riitä kaikkeen, tämän mahdollistamiseksi jouduttiin luopumaan sunnuntaitapaamisista.

Leijona Cateringin toiminta aiheuttaa edelleen huolta ruokamäärän osalta. Ruuan kalorimäärää on lisätty. Myös alaikäisten osastolla on lisätty kalorimäärää. Aikaisemmissa kanteluissa verrattiin vankien ruokaa varusmiesten ruokaan. Vankien ruuan kalorimäärä ei ole sama kuin varusmiehille tarjottavan ruuan kalorimäärä, koska kalorimäärät perustuvat erilaiseen kulutukseen. Toisaalta vankien terveystutkimuksissa on havaittu, että vankien ylipaino vankeusaikana lisääntyy.

Uusissa ravitsemussuosituksissa on painotettu lihan vähentämistä. Tiedusteltiin, näkyykö se ruoassa.

Useimmat vangit haluaisivat syödä lihaa joka päivä. Ruokaa on monipuolistettu siten, että käytetään lihan lisäksi kalaa ja muita proteiinilähteitä, esim. linssejä ja papuja.

Osittain tyytyväisyyteen ruoan määrään vaikuttaa myös se, miten ruokaa jaetaan ja miten henkilökunta valvoo jakamisen; erityisesti se, riittääkö kaikkia ruokia myös viimeisenä ruuan saaville.

EOA:lta ruokaan liittyviä kanteluja on usein siirretty oikeusyksikölle. Sitä kautta on viety viestiä eteenpäin. Tämän johdosta on perustettu foorumi, jossa vangit pääsevät itse vaikuttamaan omien edustajiensa kautta.

Tälle vuodelle on saatu määräraha Leijona Cateringin auditointiin. Ulkopuolinen auditointi ruokahuollosta toteutetaan syksyllä 2025.

2.6 Vastaanotto-osastojen tilanne

Muun muassa käsittelyaikoihin ja tiedusteluihin vastaamiseen liittyvät kantelut ovat vähentyneet (erityisesti Hev ja Tuv). Toimintaa todettiin tehostetun ja organisoidun ja tämän myötä kantelut ovat vähentyneet.

2.7 Skypen käyttö loppuu toukokuussa – tilalle tulee VIPU

VIPU on Valtorin tarjoama uusi videoneuvottelupalvelu, jossa voi käsitellä myös turvaluokiteltuja asioita. VIPU on ollut käytössä jo virkamiehillä alkuvuodesta lähtien. Oletuksena todettiin olevan, että sen käyttö onnistuu myös omaisilta ilman suurempia vaikeuksia.

2.8 Työtaistelu

Risen osalta lakko koskisi Vantaan ja Hämeenlinnan vankiloita 15.–16.4.2025.

Neuvotteluissa etsitään järjestöjen kanssa yhteisymmärrystä siitä, mitä työtä lakon aikana tehdään. Neuvottelut olivat vielä kesken. Osapuolten näkemykset olivat kaukana toisistaan. Järjestöjen näkemyksen mukaan lakon aikana tehdään vain hengen ja terveyden turvaamiseen liittyviä tehtäviä. Vain ruokailut, terveydenhuolto, lääkkeiden jako, tulevien vankien sisään ottaminen, sakkorahojen vastaanotto ja vankien vapauttaminen hoidettaisiin. Muuta työtä ei tehtäisi. Tämä tarkoittaisi, että vangeille ei järjestettäisi ulkoilua, puheluja, yhteydenpitoa vankilan ulkopuolelle, postin kulkua.

Lakon toteutuessa monet vangeille tärkeät asiat jäisivät toteutumatta. Tämä todennäköisesti tarkoittaisi merkittävää määrää kanteluita. Vangit eivät pääsisi ulkoilemaan, mikä estäisi myös tupakalle pääsyn. Rise on päättänyt jakaa ilmaiseksi nikotiinikorvaustuotteita lakon aikana.

Osittain neuvottelut lakon piiriin kuuluvista tehtävistä olivat vielä kesken. Joidenkin asioiden osalta selvitetään lakon vaikutuksia ja vastuukysymyksiä tilanteissa, joissa tehtävät jäävät hoitamatta, esimerkiksi tyytymättömyyden ilmoittamisen hoitaminen ja pakkokeinoasiat. Esim. mitä tapahtuu, jos vangitsemissistunto jää järjestämättä?

Rise neuvottelee poliisin kanssa, miten paljon poliisi voi auttaa esim. vankien kuljetuksessa tai muissa asioissa. Onneksi poliisin lakot kohdistuvat eri paikkakunnille kuin lakon alaiset vankilat.

Vangeille ei ollut vielä tiedotettu lakon vaikutuksista, mutta tiedottamista oli jo suunniteltu. Tiedote arvioitiin saatavan valmiiksi tarkastusviikon aikana, minkä jälkeen se oli vielä käännettävä useille eri kielille.

2.9 Organisaatiouudistuksen (Rise 3.0) eteneminen

Ehdotus on jätetty ministeriölle, nyt odotetaan projektin käynnistämistä. Uudistuksen eteneminen riippuu siitä, miten lainvalmistelu etenee ministeriössä. Tämänhetkisen arvion mukaan muutokset voisivat tulla voimaan vuoden 2027 alusta.

2.9.1 RSKK Koulutus uudistus

Vartijoiden peruskoulutukseen tulisi toinen linja, jossa voisi opiskella työn ohessa. Koulutus sisältäisi samat elementit kuin Tikkurilassa mutta joitakin voisi suorittaa muuallakin. Toivotaan, että uudistuksella saataisiin hakijoita enemmän, jatkossa oltaisiin paikkakuntariippumattomia myös koulutuksen osalta. Myös alanvaihtajat muualta Suomesta voisivat työllistyä alalle, kun ei enää tarvitsisi muuttaa opiskelujen vuoksi.

Koulutus käynnistyisi hakeutumalla ensin sijaisvartijaksi. Vähintään 3 kk:n työskentelyn jälkeen arvioidaan soveltuvuus alalle, minkä jälkeen olisi uusi haastattelu ja sitten opiskelu voisi alkaa. Opiskelu olisi suurimmalta osaltaan verkossa opiskelua itse valittuina aikoina. Aiemmin hankittua osaamista luettaisiin hyväksi. Noin 50 % alalle tulevista on jo nyt alanvaihtajia eikä ole tarpeen edellyttää päällekkäistä koulutusta.

2.9.2 Rikosseuraamuskeskukset

Rise 3.0:ssa virkarakennetta, virkanimikkeitä ja johtamisjärjestelmää yhtenäistetään. Kaikille tulevat selkeästi yhdenmukaiset virkanimikkeen ja koulutuksen mukaiset tehtävänkuvat. Vankiloissa erityistyöntekijöinä työskentelisi erityisohjaajia, sosionomeja, pastoreita, psykologeja ja opinto-ohjaajia. Lisäksi rikosseuraamuskeskuksen yhteisiä tehtäviä voisivat hoitaa sosiaalityöntekijä ja opinto-ohjaaja. Opinto-ohjaajat koordinoisivat vankien koulutukseen liittyviä asioita ja sosiaalityöntekijät yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa.

2.10 Vankiterveydenhuolto (VTH)

Toisaalta vankien suuri määrä ja terveystalvelujen tarve, toisaalta VTH:n vähäiset henkilöstöresurssit ja ahtaat tilat näkyvät toiminnassa.

Hoitoon vapautettavista todettiin seuraava. Vangeilla on kasautunutta palvelutarvetta monestakin syystä (psykooseja, persoonallisuushäiriöitä, nepsy-oireita, itsetuhoisuutta). Hoidettavaksi vapautuvia on jonkin verran, mutta tarvetta voisi olla suuremmallekin määrälle. Vankilassa annettu hoito ei ole aina riittävää, ja usein vanki ei ole päässyt edes psykiatrin vastaanotolle.

VTH on linjannut, että psykiatrinen vankisairaala antaa vain akuuttihoiton, mutta usein vangit tarvitsisivat pitkäkestoista vakauttavaa psykiatrista hoitoa. Rise on aktiivisesti ryhtynyt ohjaamaan vankiloita tekemään esityksiä vankilan ulkopuolelle hoidettavaksi vapauttamisesta vankeuslain 10 luvun 3 §:n mukaisesti.

Mielenterveysongelmien vuoksi haastavasti käyttäytyvät vangit ovat vankilaturvallisuuskysymys ja työturvallisuuskysymys. Tilanne edellyttää yhteistyötä VTH:n kanssa. Nykyisellään tulee tilanteita, että vankia joudutaan pitämään hänen oman, muiden vankien ja työntekijöiden turvallisuuden vuoksi varmuusosastolla. Siirto valtion sairaalaan edellyttää lähetettä. Rise ei voi kirjoittaa lähetettä, vaan se olisi VTH:n tehtävä. Asiassa tehdään yhteistyötä VTH:n kanssa. Jos vanki siirretään valtion mielisairaalaan, kustannukset hoidosta lankeavat VTH:lle.

Todettiin, että AOA on selvittänyt omasta aloitteestaan psykiatrisen hoidon saatavuutta vankiloissa (EOAK/64/2024). Turun psykiatrisen vankisairaalan tarkastuksella kiinnitettiin huomiota sairaalan tyhjiin paikkoihin.

2.11 Roti-järjestelmän toimivuus ja erilaisten listojen tuottaminen järjestelmästä

Roti on asiakastietojärjestelmä. Erilaisten vankilistojen tekeminen sillä ei toimi tai on hankalaa. Sen vuoksi on tehty Tiimerin käyttöohje. Sen avulla voidaan luoda erilaisia listoja. Risen puolelta tuotiin esille sitä, että Rotia on kehitetty varsin paljon ja monet siinä aiemmin ilmenneet ongelmat on saatu ratkaistua.

2.12 Muita asioita

Oikeusasiamiehen puolelta kerrottiin, että EOA:lle tuli vuonna 2024 577 Rise-hallinnonalan kantelua. Toimenpiteisiin johti 195 kpl, eli toimenpideprosentti oli 30 %. EOA:lta siirretään sellaisia kanteluja, joissa katsotaan, että oikeusasiamiehen kannanotto ei ole tarpeen. Huomattava osa siirretään yksiköiden päälliköille.

Viime vuonna jo keskusteltiin siitä, voisiko vankien ohjeita kantelemisesta selventää siten, ettei EOA:lle kanteleminen olisi ensisijaisena vaihtoehtona. Risen puolelta todettiin, että tulo-oppaan muokkaaminen on vireillä. Tulo-opas ohjaisi ratkomaan ongelmat ensisijaisesti kyseisessä yksikössä eikä kantelemaan ensisijaisesti oikeusasiamiehelle.

Ministeriön kanssa keskusteluissa AOA otti viime vuonna esiin myös sen, että lain mukaan vain oikeusyksikkö käsittelee kantelut. Ministeriön työtilanne on haastava ja tällä hetkellä pystytään viemään eteenpäin vain hallitusohjelmassa olevia asioita. Virkamiehet ovat kyllä suhtautuneet muutostarpeeseen myönteisesti.

AAY:n tilanteesta ja toiminnasta tulivat esiin mm. turvallisuuden painoarvo ja sen suhteen vankin mahdollisuudet työskennellä ja osoittaa toimivansa rangaistusajan suunnitelman mukaisesti avoimempiin olosuhteisiin pääsemiseksi esimerkiksi tehostun valvonnan osastoilta. Oikeusasiamiehen puolelta tuotiin esille havaintoja turvallisuuslausuntojen sisällöstä ja niiden ajantasaisuudesta. Joissakin tapauksissa esimerkiksi asiakirjan laatijan nimi ja laatimispäivä on puuttunut. Myös AAY:n käsittelyaikatilanteeseen on kiinnitetty huomiota. Edellisen tarkastuksen jälkeen sijoittelutoimintaa on priorisoitu ja viime kesänä ja syksynä oli saatu lyhennettyä käsittelyaikoja. Tällä hetkellä tilanne on huonompi vankimäärän nousun vuoksi eikä työjono näytä lyhenevän.

Teva-osastoilta avoimempiin olosuhteisiin siirtymisestä tuli esiin, että Teva-osastoilta eteenpäin siirtymistä on selvitetty valtakunnallisessa työryhmässä ja lisäksi on erillinen työryhmä. Toimintaa kehitetään jatkuvasti. Exit-toiminnasta on saatu hyviä tuloksia. Se on mahdollistanut monen hankalan tapauksen valvotun vapauttamisen.

Kun vankimäärä lisääntyy, uusien Teva-osastojen avaamista harkitaan. Esim. Turun uusi rakennus mahdollistaisi lisäpaikkoja.

Kun Vantaan remontit valmistuvat ja saadaan henkilöstö rekrytoitua, saadaan lisäpaikkoja. Tavoitteena on saada Vantaan lisäpaikat käyttöön keväällä 2026. Henkilökuntaa rekrytoidaan jatkuvasti lisää.

Sukeva on haasteellinen etäisyyksien takia rekrytointien ja omaisten tapaamisten kannalta. Toisaalta Sukevan Tevalla vangit olivat tyytyväisiä, yhteistyö henkilökunnan kanssa näyttää sujuvan hyvin.

Tällä hetkellä kaikki vankilat ovat täynnä, sijoittamisessa vaikuttaa eniten se, mistä löytyy paikka, eivät niinkään vangin tarpeet tai muut seikat. Jatkuvasti tehdään harkintaa siitä, ketkä voidaan sijoittaa samaan selliin tai yksikköön.

Se, että selleihin pitää sijoittaa useampi henkilö, aiheuttaa huolta turvallisuudesta. Yliasutus näkyy siinä, että vankien ”pinna kiristyy”. Kaikki ongelmat ja väkivaltilanteet eivät tule tietoon. Kuitenkin on katsottu turvallisemmaksi asuttaa 2 henkilöä yhden hengen selliin kuin esim. patjoille liikuntasalin tai pukuhuoneen lattialle.

Turvallisuuslausuntojen sisällön osalta on muutettu käytäntöjä, joten ongelmia ei enää pitäisi olla.

3 TOIMENPITEET

AOA totesi tällä kertaa esillä olleiden asioiden olleen esillä myös viime vuonna. Hän piti myönteisenä pitkään ongelmallisena jatkuneen kahden vankilan iltapalajaon toteumista siten, että vangeilla on tosiasiallinen mahdollisuus nauttia iltapalallaan kylmäsäilytystä vaativia tuotteita iltapäivään, jolloin ateriovälit eivät veny kohtuuttoman pitkiksi.

AOA piti niin ikään myönteisenä vastaanotto-osastojen toiminnasta tehtyjen kanteluiden määrän vähenemistä ja toiminnan vankien omaisuuden käsittelyn suhteen ilmeisesti myös tosiasiallisesti parantuneen.

Vankiloiden jatkuvasti kohoava käyttöaste on AOA:n mukaan vakava ongelma. Yksimielisyys vallinnee siitä, että vankilan käyttöasteen tulisi olla enintään 90 %, jotta vankila voi toimia turvallisesti ja lain edellyttämät toiminnot kyetään hoitamaan. Kantelujen ja vankilatarkastusten perusteella tilanne on monissa vankiloissa erittäin vaikea. Esimerkkinä tästä ovat muun muassa Vantaan vankilaa ja Helsingin vankilaa koskevissa tarkastuspöytäkirjoissa olevat havainnot. Tilanteen ongelmallisuutta on ylimmän laillisuusvalvojan taholta painotettu ja tullaan tänäkin vuonna painottamaan myös oikeusministeriön tarkastuksen yhteydessä. AOA tulee kiinnittämään omalta osaltaan oikeusministeriön huomiota Rikosseuraamuslaitoksen vaikeaan tilanteeseen. Sekä vankiloiden toimintaedellytykset että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon edellytykset tulee turvata.

AOA kiinnittää lisäksi erikseen huomiota vankien ja tutkintavankien mahdollisuuteen osallistua mielekkääseen ja kehittävään toimintaan ja viettää aikaa sellin ulkopuolella, näin erityisesti suljetuimmilla osastoilla ja varmuusosastoilla. Nykytilanteessa tähän liittyvät ongelmat ovat pahentuneet, mutta jo pitkään, ennen vankimäärän kasvuakin, oikeusasiamies on toistuvasti joutunut arvostelemaan vankiloita tästä.

Tiedoksi

Rikosseuraamuslaitos

Oikeusministeriö, kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto